

ИЗЛОЖБА ОСЛОБОЂЕЊА БЕОГРАДА ОД ТУРАКА У ПРВОМ СРПСКОМ УСТАНКУ

Поводом прославе стопедесетогодишњице ослобођења Београда од Турака у Првом српском устанку у Музеју града Београда отворена је 1 марта 1957 године пригодна тематска изложба. Изложбу је отворила др Зора Симић-Миловановић, научни сарадник и управник Музеја у присуству великог броја гостију из нашег политичког, јавног, културног и научног живота.¹

Ова изложба претставља само један од разноврсних начина на који су Београђани прославили ту значајну годишњицу. Потстицај за прославу потекао је од Социјалистичког савеза радног народа Среза Београд, који је у вези са прославом изабрао Иницијативни одбор.²

Пошто су материјални и литерарни извори о томе догађају расути по разним установама, Музеј их је прикупио колико је то било могуће. У том погледу Музеју су радо ставили на расположење своје материјале и уметничке пред-

мете Народни музеј, Архив Српске академије наука, Историски архив Београда, Музеј Првог српског устанка, Војноисториски институт Југословенске народне армије, Етнографски музеј, Музеј примењене уметности, Музеј Вука и Доситеја, затим, од приватника Бранислав Старчевић, док гро предмета потиче из појединих збирки Музеја града Београда.

Да би посетиоци изложбе могли што боље упознати сам догађај ослобођења Београда, структура постављене теме разрађена је тако, да се на музејском материјалу што је могуће лакше и јасније уоче и сагледају узроци (први део изложбе), ток и карактер (други део изложбе) и последице (трећи, завршни део изложбе) целокупне борбе нашега народа у томе периоду.

Поред музејског материјала и скупне легенде и витринске етикете упознавале

¹ Стручно-научну и идејно-тематску обраду, композицију и диспозицију материјала и легенде као и основна решења стручно музеолошке природе и техничка решења дао је потписани. У раду на сакупљању предложене грађе учествовали су сви службеници Музеја. Аранжирање је извела др Зора Симић-Миловановић, научни сарадник и управник Музеја.

О самој концепцији изложбе потписани је известио на два седницама одржаним 12 и 29 јануара 1957 године у просторијама Секретаријата Савета за културу НО града Београда и Музеја Првог српског устанка.

У дискусији су учествовали Јелена Перовић, шеф Отсека за културу Секретаријата НО града Београда, Душан Перовић, управник Музеја Првог српског устанка, Перо Дамјановић, управник Историског архива Београда, др Зора Симић-Миловановић, научни сарадник и управник Музеја града Београда,

Марија Бирташевић, кустос Музеја града Београда и Славко Шакота, кустос Музеја Првог српског устанка.

Коначни програм и датум одржавања главног и свечаног дела целе прославе расправљен је 8 фебруара 1957 године на седници Иницијативног одбора под председништвом Милића Бугарчића. Петнаест дана пред отварање изложбе одржан је у изложбеним просторијама Музеја састанак Иницијативног одбора на коме је потписани изложио члановима основну концепцију изложбе и дао њена техничка музеолошка решења, са чиме су се чланови Иницијативног одбора за прославу годишњице ослобођења Београда сагласили.

² О томе код др Р. Ј. Веселиновића, Прославе годишњица ослобођења Београда од Турака од времена Првог устанка до данас, *Годишњак Музеја града Београда*, књига IV за 1957 годину.

Сл. 1 — Прва соба на изложби Првог српског устанка у Музеју града Београда, поводом прославе 150-годишњице ослобођења Београда од Турака — ниша са етнографским објектима

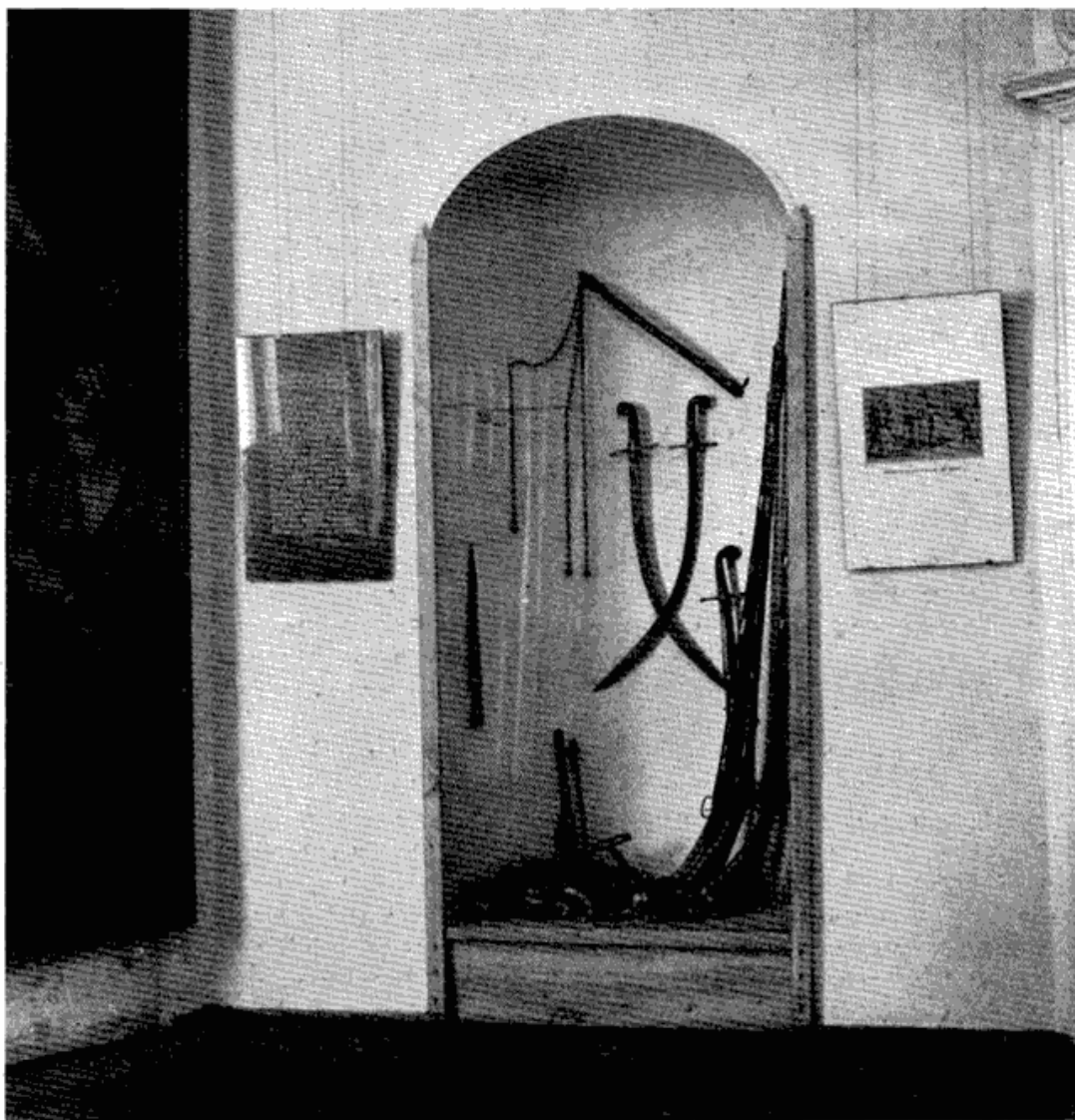
су посетиоца са узроцима, током, суштином и главним карактеристикама револуционарне борбе српског народа почетком XIX века.

Основна тема изложбе — ослобођење Београда — разрађена је у другом делу. Ослобођење Београда само је један од успеха српске револуције почетком XIX века, револуције која има у основи национално-класни карактер. Садржину борбе у националном погледу чинила је жеља за политичким ослобођењем од турске власти, док је у привредном погледу садржину борбе чинила жеља

за ослобођењем од турског феудалног уређења и за његовим рушењем.

У првом делу изложбе на музеолошки начин приказани су страховлада и насиља јаничара у Београдском пашалуку. То је претходило устанку и било је један од његових главних узрока.

Трећи, завршни, део изложбе приказује настајање и уобличавање једне квалитативно нове економске формације коју изграђује ослобођена раја на рушевинама турског феудалног уређења и која самим тим носи собом и по-

Сл. 2 — Прва соба на изложби Првог српског устанка у Музеју града Београда, поводом прославе 150-годишњице ослобођења Београда од Турака — ниша са оружјем

четке стварања и уобличавања једне квалитативно нове привредне, друштвено-политичке и културно-уметничке надградње.

I

Првом делу изложбе дата је једна соба с тим, да акцентуира узроке Устанка. Преко оригиналних гравира, њихових фотокопија и оригиналних албума приказани су, с једне стране, претставници турске феудалне власти — спахије (на коњу и са топовима) и јаничари онако како су изгледали у XVII и XVIII

веку, дакле, у оно доба када је Турска услед ратова са Аустријом изгубила знатан део својих земаља. Услед тога је Београд и Београдски пашалук постао гранична област према Аустрији, о чему посетиоцу убедљиво говори и савремена земљописна карта европске Турске.

У Београдском пашалуку почели су се тада множити јаничари који захваћају сељачке земље, постају њени власници (читлуксахибије), насилно их читлуче.

С друге стране, приказани су у једној ниши производи српског села

које јаничари читлуче. То су примерци домаће радиности, покућство и накит, као што су фес, прегача, павте и слично; ту су изложени и неки ручни сељачки радови који су се употребљавали у домаћинству, те посредно указују и на неке од врста тадашњег занимања, као: преслица, видрица, кочобања, пракљача, карлица, столица, ибрик, леген од бакра, лопар и друго. Два цртежа у боји приказују како је изгледала српска женска и мушка сељачка ношња почетком XIX века.³ На сељака јаничари су, осим читлучења, ударали и тешке, прекомерне дажбине, а по народној песми и

... велики зулум подигосмо;
Погазисмо њихово поштење,
Свакојаке б'једе износисмо,
И на рају глобе навалисмо.

Но, раји је мало лакнуло када је Свиштовским миром 1791 године јаничарима било забрањено да се врате у Београдски пашалук. Због тога су јаничари приметили осмогодишњу борбу против средишне турске власти и ступили су у савез са Османом Пазван оглуом, одметником и противником рефорама султана Селима III (1791—1807). У вези с тим изложен је врло добар портрет Османа Пазван оглуа у живом покрету, савремени рад непознатог инжењера у његовој служби.

У тој борби између побуњених јаничара с једне стране и легитимне турске власти с друге стране, Срби у Београдском пашалуку стали су на страну султана и његовог паше у Београду Хаџи Мустафе, званог „Српска мајка“ (1794—1801). Због тога су добили неке самоуправне повластице и дозвољено им је да уреде своју српску народну војску која је бројала око петнаест хиљада бораца са својим старешинама.

Пошто је султан био приморан да услед Наполеоновог упада у Египат дозволи јаничарима да се врате у Београдски пашалук (1799), то су јаничари

одмах отпочели да врше насиља и да убијају (Ранко Лазаревић)... Ти догађаји музеолошки приказани су предметима који су стављени у једну другу нишу, која чини пандан првој (Сл. 2). Ту је разноврсно хладно и ватрено оружје из онога времена, као јатагани, ножеви, сабље, кубуре, пушке танчице и чибуклије, као и по народним песмама добро позната трострука синцир камчија којом су тукли рају.

У нераздвојној вези са тим стоји уметничка композиција *Дахије* од Ристе Вукановића, која треба код посетиоца да изазове визуелну претставу јаничарске осине владавине, али и њиховог страха и неизвесности од започете буне. Вративши се у Београдски пашалук јаничари су ухватили и погубили султановог претставника, Хаџи Мустафа пашу, који је покушао да онемогући њихова насиља.

Тај догађај претстављен је оригиналном гравиром и једним савременим писмом земунског проте Михаила Пејића митрополиту Стефану Стратимировићу у Карловце.

Четири јаничарске старешине, дахије Аганлија, Кучук Алија, Мула Јусуф и Мехмед ага Фочић разделили су Београдски пашалук на четири дела и почели су њиме сами управљати преко својих кабадахија (старешине по варошима) и субаша (старешине по селима). Страховлада и насиља се обнављају, читлаци се опет успостављају, а кнежинска самоуправа се укида. Када, најзад, почну сећи и кнезове подигне се против дахија буна.

Потресна слика Николе Милојевића, *Набијање на колац пред Стамбол капијом*, потреса гледаоца својом суровом стварношћу јаничарске страховладе и одводи га са посматрања догађаја у Београдском пашалуку на оживљавање и упознавање догађаја у самом Београду. Једна оригинална гавира у боји приказује тадашњи Београд са дунавске стране, а једна друга приказује Београд и његову тврђаву са савске стране.

³ П. Васић, Српска ношња за време Првог устанка, *Историски гласник* 1—2 за 1954, 171, Таб. XVI. — Цртеже у боји радила је према

прилозима у овом чланку Зорица Јањић, академски сликар.

Сл. 3 — Централна соба на изложби Првог српског устанка у Музеју града Београда, поводом прославе 150-годишњице ослобођења Београда од Турака

Локалну ноту и истицање Београда у догађајима тога времена подвлаче макета куле Небојше и споменута композиција *Дахије* која је надахнута народном песмом *Почетак буне против дахија*, а нарочито стиховима који су исписани и постављени поред те композиције и

у којима се пева о томе како су дахије из стаклене тепсије, однете на кулу Небојшу, гледали:

Што ће њима бити до пошљетка,
Кад дахије лице огледаше,
Све дахије очима виђеше,
Ни на једном главе не бијаше.

II

У другој и трећој просторији је приказан главни део теме, а то су борба за Београд и његово ослобођење. Главна легенда у другој просторији говори посетиоцу да су устаници неколико пута опседали Београд током 1804, 1805 и 1806 године о чему говори и један план напада на Београд. Релативно велики број оружја у овој просторији треба својом бројношћу да изазове код гледаоца осећање да се налази у средишту теме која говори о борби. Устаничко оружје, као на пример пушке (танчице, чибуклије, цефердари) сложене су у облику купе у четвртастој витрини стакленој, по чијем дну су положене кубуре и ханџари. Изнад свих експоната истиче се Карађорђева биста на високом постољу, рад вајара Перише Милића. По дну, на патосу, око постоља метнуто је неколико ђулади различите величине, а односни текст из *Почетка буне против дахија* уписан на постаменту говори, да је Карађорђе, пошто је Србе узбунио и завадио са Турцима, прошао кроз нахије те попалио турске карауле, оборио тефериче и попалио паланке.

У засебној витрини изложена је потпуна војна опрема ратника пешака и коњаника из времена Првог српског устанка. Ту су и две потпрашнице за барут из XIX века, један касније изливени топ у београдској тополивници 1812, као и једна стара брава са једне од некадашњих капија у београдској тврђави (сл. 3).

На зиду изнад ове витрине налази се портрет Васе Чарапића од Ј. Бибића са савременим текстом из писма земунског трговца Милоша Урошевића о његовој смрти. Леп портрет Узун Мирка Апостоловића, једнога од нападача на Сава капију, рад Уроша Кнежевића, постављен је поред његових гусала на чијем врату је урезано Узун Мирково име и година — „Узун Мирк 1827.

Ради бољег разумевања самога тока ослобођења Београда у трећој просторији засебно је истакнута мапа напада Срба на Београд. Мапа приказује про-

стирање и границе тадашње вароши и облик тврђаве. Тадашња варош простирала се између варошког шанца и Горње тврђаве. Између вароши и тврђаве простирало се празно поље: Горње и Доње градско поље или Калемегдан. У варош се са јужне, сувоземне, стране улазило кроз пет добро брањених капија са топовима и наоружаном стражом. У витрини изложени су основа и профили варошког бедема из времена пре ослобођења Београда (Сл. 4).

Ослобођење Београда отпочело је нападом у зору 30 новембра (12 децембра по новом календару) 1806 године. Хришћанин Конда бивши буљукбаша краљева, који је пребегао Србима, прешао је са неколико одважних другова преко варошког шанца уздижући један другог рукама; побију турску стражу на Сава капији и отворе је да кроз њу јурне Милоје Петровић-Трнавац са око три хиљаде бећара. О нападу на Сава капију убедљиво говори фотокопија писма земунског проте Михаила Пејића писана истог дана по ослобођењу вароши митрополиту Стратимировићу у Карловце. О томе догађају чита се и у фотокопији другог писма које је написао земунски трговац Милош Урошевић два дана после ослобођења Београда и послао га истој личности у Карловце.

На Варош капију ударио је Сима Марковић са три хиљаде устаника Београдске нахије.

На Стамбол капију напао је у три колоне са око три хиљаде војника Грочанске нахије Васа Чарапић. Он је том приликом смртно рањен. Овај тренутак борбе на Стамбол капији уметнички је изразио сликар Стева Тодоровић у акварелу *Погибија Васе Чарапића на Стамбол капији*. На једном фотоснимку виде се темељи некадашње Стамбол капије, испред споменика кнеза Михаила. Графика Анастаса Јовановића, *Карађорђе у боју* употпуњава код гледаоца борбену атмосферу тренутка (сл. 5).

Кроз Видин капију продрло је око две хиљаде бораца из Смедеревске нахије са Вујицом Вулићевићем и Станоје Стаматовић-Главаш са војском Пожаревачке нахије.

Сл. 4 — Са изложбе Првог српског устанка у Музеју града Београда, поводом прославе 150-годишњице ослобођења Београда од Турака — застава из Првог српског устанка, рељеф Београда и план напада на Београд

Одмах после ослобођења вароши Срби су ископали шанац између вароши и Калемегдана те су почели тући топовима и пушкама Горњи град. Турци се због тога склоне у Доњи град, који Срби почну тући са Ратног острва. Нашавши овлаш затворену Су (Водену) капију Срби уђу у Доњи град, те тако присиле Гушанца Алију да им га преда, а Гушанац са својим крџалијама отплови ка Видину. Тако је 27 децембра (8 јануара 1807) 1806 године цела београдска тврђава пала Србима у руке.

О овој борби и преговорима Карађорђа са Гушанцем говори се и у изложеном писму споменутог Михаила Пејића, који је тих дана посетио Кара-

ђорђа. Велика макета Горње и Доње београдске тврђаве, рађена према аустријским плановима из времена између 1724 и 1739 године олакшава посетиоцима да се снађу и да прате ток борби за ослобођење Београда које, иначе, текстуелно тумаче легенде и етикете, а визуелно илустративни и уметнички предмети. И значајније тачке на тврђави означене су кратким етикетама на предметном принципу. У овој просторији упечатљиво делују цртежи у боји српског војника из доба устанка са фесом на глави и опасаном кошуљом која до колена покрива гаће притегнуте од колена наниже тозлукима; на ногама су му опанци причвршћени каишима

око тозлука, са бајонетом на пушци и пешачком сабљом о пасу. Одмах до њега је портрет Карађорђа из 1806 године са фесом цигласте боје и црвеним зубуном (ћурак) опточен сивим крзном, у уским чакширама са кубурама за пасом и пушком прислоњеном на земљу коју држи десном руком и са опанцима на ногама. Слику тадашње српске ношње завршава устанички старешина обучен на исти начин као и Карађорђе само су му ћурак, појас и опанци друкчије боје.⁴

Овај део изложбе завршава се оригиналним предметима устаника палих за ослобођење београдске вароши, а који су откопани децембра 1956 године у Карађорђевој парку у Београду где су сви они сахрањени, изузев Васе Чаралића.⁵ То су, углавном, делови одеће: парче тканине грубље израде прошивено зелено патинираном срмом, парче сељачке кошуље од ланеног платна грубог ткања за које су пришивена два срцолика метална зелено патинирана дугмета украшена пунцирањем. Дугмад су под вратом била закопчана. Сачуван је и један део кожног појаса, као и завршни део опасача језичастог завршетка. Од предмета који припадају оружаном спреми изложено је једно огњило (чакмак) или кремен за пушку који је увијен у оловни лист и једно тана нађено у карличној дупљи погинулог борца.⁶

Заједно са тим предметима изложено је и девет мањих снимака сачуваних надгробних споменика јунака палих за ослобођење београдске вароши. Изнад те витрине посебно је презентирана повећа фотокопија укупног снимка оног дела Карађорђевог парка у коме се налазе гробови устаника палих за ослобођење Београда 30 новембра 1806 године, као и једна фотокопија истога парка с почетка XX века.

III

У завршном делу изложбе приказано је у једној просторији стваралаштво српске револуције у тренутку настајања новог, капиталистичког, привредног и друштвеног уређења.

Од времена ослобођења па све до

пада Србије под турску власт у 1813 години Београд је био политичко, управно, војничко и просветно средиште Србије. У Србији се постепено изграђује унутрашња власт, 1805 године установљава се Правителствујушчи Совјет који је са Карађорђем управљао земљом.

После ослобођења Београда пренето је седиште Совјета из Смедерева у Београд. У Совјету је с почетка била усретсређена законодавна, судска и управна власт, — уколико је то допуштала лична власт Карађорђа и осталих старешина. На то указују између осталог, и неколико тапија из доба од 1808 до 1812 године. Једну од њих издао је Правителствујушчи Совјет Младену Миловановићу, команданту Београда и Милоју Петровићу на купљену кућу, шарену механу у првом кварту у Београду. Три друге тапије издате су самом Младену Миловановићу за купљени хан на лицитацији и на дућане у трећем кварту, као и на пет других дућана у истом кварту. Из једне потврде Николе Николајевића, београдског ђумрукције види се да је предао Младену Миловановићу 29.258 гроша као закупцу београдског ђумрука.

Изнад витрине са тим материјалом постављена је увећана фотокопија печата Правителствујушчег Совјета.

С друге стране дат је материјал који се односи на један део рада београдског Магистрата. Још на скупштини у Остружници априла 1804 године решено је и то, да се у ослобођеним нахијама успоставе магистрати који ће, осим управних послова, прикупљати приходе за даљу ослободилачку борбу. По уредбама из 1811 године постојали су сеоски и варошки судови (магистрати). Совјет је подељен на Велики земаљски (Вилајетски) суд и на Попечитељство (Влада) од шест попечитеља (министара). Магистрати су се састојали од претседника, два члана и једног писара. Радич Петровић био је претседник београдског магистрата.

⁴ Исто, 177; Таб. XXV.

⁵ Д-р Р. Л. Веселиновић, Жртве и надгробни споменици бораца палих за ослобођење Београда, *Годишњак Музеја града Београда*, књига IV.

⁶ Исто.

У вези с тим дато је неколико потврда београдског магистрата из времена од 1808 до 1812 године. У једној од њих Магистрат потврђује сведоџбу Трпка Поповића о томе, да је земунски трговац Драгутин Милутиновић наплатио свога јасакцију; затим, ту је и пасош Николе Јовановића за одлазак из Београда у Кораћицу и Жабаре. Један извештај Магистрата упућен Правитељствујушчем Совјету говори о кривизи Петра Теодоровића-Бугарчета и његовог слуге, док је сведоџба Марка и Ђорђа Павловића о продаји сопствене куће у Београду, у другом кварту, Тоши Јовановићу потврђена у београдском магистрату... Уз овај материјал налази се и један сребрни дивит из онога доба.

Изнад витрине која приказује ову

грађу изложена је увећана фотокопија печата београдског магистрата. У суседној витрини су оригинални планови и фотоси зграде Правитељствујушчег Совјета.

Што се тиче војничких послова, једна велика фотокопија приказује Доњи град у коме се за турске власти спомиње тополивица, док су у доба аустриске власти ту постојале радионице оружја и тополивица. Убрзо после ослобођења Београда у њему се већ априла 1807 године спомиње српска тополивица у којој су ливачки мајстори били Срби из Војводине, затим стручњаци из Русије, Боке Которске и Србије.

На тај моменат потсећа гледаоца један снимак куле Небојше, магацина и тополинице у Доњем граду, као и

Сл. 5 — Са изложбе Првог српског устанка у Музеју града Београда, поводом прославе 150-годишњице ослобођења Београда од Турака — део документарног материјала

уметнички рад, уље на платну Косте Миличевића, *Тополивница*. Засебно је презентираан затварач једног топа изливеног у београдској тополивници 1812 године. Изнад тога затварача, на зиду, стављен је портрет Јована Петровића-Ковача који је израдио Костантин Данило. Рођен у Својнову, срез Темнић, у Србији, Јован је изучио ковачки занат у Земуну. Као добровољац борио се против Турака у Михаљевићевом фрајкору. Често је прелазио у Србију и устаницима је чинио велике услуге, а учествовао је и у раду београдске тополивнице. „Ја признајем и похваљујем труде Ваше к народу оказате — писао му је Карађорђе 8 јула 1810 године. Не заборављам на Мишару 1806 шта сте заслужили занатом Вашим. Ви сте заиста занатом Вашим народу велика благодарјенија учинили на која ја и потомци наши вечно (Вам) благодарити будемо“.⁷

У засебној витрини изложен је дурбин Јована Ковача, затим, један коверат писма Правитељствујушчег Совјета упућен Петроварадинској Генералкоманди, Карађорђево деловодни протокол за 1812-1813 годину и друго.

На војне послове младе српске државе потсећају атестат издат у Београду 3 априла 1807 године којим Карађорђе поставља Ристу Ђорђевића за буљукбашу и упућује га према Нишу. Један цртеж у боји претставља српског војника из 1809 године. Леп је портрет команданта Београда Младена Миловановића који је израдио Урош Кнежевић.

Истакнуто место у овом делу изложбе заузима приказ тежњи младе српске државе на културно-просветном пољу. У том погледу много је помогао Доситеј Обрадовић који је прешао 1807 у ослобођени Београд. Он је песник *Пјесни на инсурекцију Србијанов* испеване 1804 године на глас о дизању Устанка у којој је испевао и ове стихове:

Сви ближњи твоји тебе добра желе
И даљни се народи твојој добру веселе.
Востани Србије!
Давно си заспала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди
И Србље возбуди!⁸

Ускоро тај „доброжелатељ“ оснива у Београду Велику школу, а почетком 1811 године он је постављен за првог попечитеља просвештенија. Посетиоца привлаче његов портрет који је 1856 године израдио Новак Радонић, док засебна легенда приказује план његове издавачке делатности. Засебно је презентована макета Велике школе која је отпочела са радом септембра месеца 1808 године. У првом колу њених ђака налазили су се Карађорђевић син Алекса, Вук Стефановић Караџић чији је портрет израдио Ђура Јакшић (?) и који је такође изложен; затим, Лазар Арсенијевић-Баталака, историчар Првог српског устанка, син Васе Чарапића Илија, синови Младена Миловановића... Знају се исто тако имена других ђака из Кличевца, Жабара, Баурића, Остружнице, Азање, Чумића и тако даље. Легенда посвећена Великој школи спомиње и неколико предавача те школе.

У последњој просторији, без много органске везе са самом темом изложен је у једној витрини материјал који се односи на начин како су Београђани прослављали годишњице свога ослобођења од Турака од самог дана коначног ослобођења па све до 1957 године.⁹ О прославама 1856 и 1906 говоре изложене *Србске новине* и *Политика*.

Уколико је само ослобођење надхњивало наше уметнике, утолико су изложена и њихова дела. Централно место на плану главне циркулације заузима уљана композиција на платну *Карађорђе осваја Београд* од Катарине Ивановић. Ту је и спев *Глас порфирносца* од Јефрема Лазаревића, штампан у Венецији 1810 године у коме је и *Пјесан на радост српском роду о избавленији Србије*; затим, Јоакима Вујића, *Српскиј вожд Георгиј Петровић* или *Отјатије Београда од Турака*, штампано у Новом Саду 1845 године. То је

⁷ Т. Ж. Илић, Како је Јован Петровић-Ковач постао мајстор, *Годишњак Музеја града Београда*, књига II (1955), 133.

⁸ М. Лесковац, *Антологија старије српске поезије*. Нови Сад 1953, 44.

⁹ Опширније код Веселиновића, *Прославе годишњица ослобођења*.

уствари посрбљен текст мађарског глумца и писца Балога.

Изложба се завршава са неколико фотокопија београдских кућа XIX века и са два лепа акварела Јакоба Алта који претстављају Београд и Земун 1821 г.

Изложба је била отворена три месеца, од 1 марта до 1 јуна 1957 године. За то време посетило ју је укупно 8587 посетилаца, међу којима је било највише ученика разних школа (7133), грађана (1444) и војника (10).

L'EXPOSITION SUR LA LIBÉRATION DE BELGRADE DU JOUG TURC AU COURS DU PREMIER SOULÈVEMENT SERBE

R. L. VESELINOVIC

Au cours du Premier Soulèvement Serbe contre les Turcs, au début du XIXe siècle, les insurgés réussirent, après un certain nombre de succès militaires, à libérer d'abord la ville de Belgrade (fin 1806), plus la forteresse de Belgrade elle-même (début 1807). Pendant toute la période qui va de la libération de la ville à la chute de la Serbie, en 1813, et à la nouvelle occupation turque, Belgrade est le centre politique, militaire, administratif et culturel de la Serbie.

Au cours des années 1956 et 1957, on a organisé à Belgrade et dans le reste du pays une série de manifestations pour commémorer le cent-cinquantième anniversaire de cet événement, manifestations auxquelles le Musée de la Ville de Belgrade a participé avec une exposition sur le thème indiqué par le titre de cet article.

Dans une première partie de cette exposition on a présenté la terreur et les brutalités des janissaires à Belgrade et dans le pachalik de Belgrade, brutalités qui ont été à l'origine de cette révolution serbe du début du XIXe siècle. Dans la seconde partie on a exposé le cours et le caractère de cette lutte pour la libération de la ville au cours des années 1804, 1805 et 1806 jusqu'au succès définitif. Dans une troisième partie, enfin, on a présenté les conséquences de cette révolution serbe et notamment son rôle créateur au moment de la naissance d'une organisation sociale et économique nouvelle et capitaliste.

Le grand nombre d'objets exposés, de caractère tant littéraire que matériel, ainsi qu'un certain nombre d'autres matériaux documentaires et artistiques, ont permis de donner une image visuelle de Belgrade et de la

lutte pour sa libération. La diversité de ces objets, l'harmonie qui les liait et la solution muséologique réussie elle-même n'ont fait que contribuer à l'efficacité et à la vigueur d'une exposition qui a été visitée par quelques milliers de Belgradois.

Illustrations dans le texte:

Fig. 1 — La première salle de l'exposition sur le Premier Soulèvement Serbe, au Musée de la Ville de Belgrade, organisée pour célébrer le 150e anniversaire de la libération de Belgrade des Turcs, niche avec objets ethnographiques

Fig. 2 — La première salle de l'exposition sur le Premier Soulèvement Serbe, au Musée de la Ville de Belgrade, organisée pour célébrer le 150e anniversaire de la libération de Belgrade des Turcs, niche avec des armes

Fig. 3 — Salle centrale de l'exposition sur le Premier Soulèvement Serbe, au Musée de la Ville de Belgrade, organisée pour célébrer le 150e anniversaire de la libération de Belgrade des Turcs

Fig. 4 — A l'exposition sur le Premier Soulèvement Serbe, au Musée de la Ville de Belgrade, organisée pour célébrer le 150e anniversaire de la libération de Belgrade des Turcs, drapeaux du Premier Soulèvement Serbe, relief de Belgrade et plan de l'attaque de la ville

Fig. 5 — A l'exposition sur le Premier Soulèvement Serbe, au Musée de la Ville de Belgrade, organisée pour célébrer le 150e anniversaire de la libération de Belgrade des Turcs, partie documentaire